

PASEKA PO PALACKÉM

Projekt, který se zdál snad poněkud fanfarónským, je u konce. Poslední z plánovaných devatenácti knih patnáctidílné řady Velkých dějin zemí Koruny české je na světě. Do dějin české historiografie vstoupí jako „pasecké“ dějiny.

Pasecké proto, že vycházely v nakladatelství Paseka, jehož osobitost v sobě nesou. Vznikly jako typická, to znamená velkorysá až velikášská idea majitele a zakladatele firmy Ladislava Horáčka, který byl vždy ochoten nadchnout se pro nesnadné věci. Příhodná doba byla zvláště zkraje 90. let, kdy Paseku tento milovník Josefa Váchala a člen mystifikační Protialkoholní společnosti doktora Řimsy založil. Díky své družné a podnikavé povaze byl Horáček obklopen lidmi, kteří byli ochotni a schopni jít do toho s ním. To byl ten základní předpoklad pro zdar věci: tedy žádný státní projekt, žádný vědecký ústav a žádné grantové žádosti, ale jistý druh zapálenosti, umíněnosti a idealismu.

Jádro příštích autorů Velkých dějin se zformovalo při menším, ale významném projektu, jímž byly dvousvazkové Dějiny zemí Koruny české, takzvané Malé dějiny. Ty vyšly poprvé v letech 1993 a jejím hlavním cílem bylo posloužit jako učebnice českých dějin pro střední školy. Úmyslem bylo nahradit zideologizované učebnice a po dlouhých desetiletích nabídnout pohled na vlastní dějiny, který by ctěl fakta, nikoho z dějin nevyklučoval a neohýbal by historii tím či oním směrem. Horáček se tehdy mohl opřít o skupinu historiků, se kterými sdílel podobný náhled na věc a s nimiž ho v mnoha případech pojilo přátelské pouto. Šlo veskrze o lidi, kteří stejně jako on studovali koncem 60. let na filozofické fakultě, takže do profesního světa vstupovali na začátku normalizace, kterou prožili v takzvané šedé zóně. Podobně ostatně jako Horáček, který pracoval v jednom regionálním nakladatelství. Díky tomu, že je život a okolnosti přece jen neposlaly do disentu mezi měřiče vody a topiče, neztratili kontakt s oborem a mohli si relativně v závětrí bádát. Nikdo z nich ale nedělal kariéru, k čemuž by si musel pořídit stranickou legitimaci. Těch dvacet normalizačních let využili ke sbírání materiálu a sil pro životní dílo, na které pak, když se naskytla příležitost, byli připraveni. Šlo o historiky Petra Čorneje, který se věnoval studiu husitství v Kabinetu Zdeňka Nejedlého, Jana P. Kučeru, který pracoval jako dramaturg ve Státní opeře, Jiřího Kašeho, jenž byl původní profesí kunsthistorik a restaurátor, a Pavla Bělinu, který pracoval ve Vojenském archivu; ten byl hlavním koordinátorem Dějin a jejich editorem.

Tito lidé, které lze považovat za jádro, pak přizvali k účasti kolegy, o nichž věděli, že jsou jak po odborné, tak ovšem i po stylistické stránce schopni se úkolu zhostit. Dohromady se projektu zúčastnilo jednadvacet osobností, nejen muži, ale i sedm žen, takže ženský element nebyl zastoupen jen symbolicky: Milena Bartlová, Marie Bláhová, Lenka Bobková, Ivana Čornejová, Naďa Profantová, Daniela Tinková a Irena Veselá.

Pochopitelně, nešlo v české historiografii o první pokus zpracovat celé dějiny zdejšího teritoria, výjimečnost paseckých dějin však spočívá v tom, že poprvé byl dotažen do konce. Připomeňme, že František Palacký dovedl své monumentální dílo „jen“ do nástupu Habsburků – do roku 1526. A na něj navázal de facto až na začátku 20. století úmysl nakladatele Jana Laichtera, který může být s Horáčkem srovnáván. Na rozdíl od něj měl však smůlu na autory: Laichter svěřil úkol významnému a erudovanému historikovi Václavu Novotnému, jenž byl ovšem ryzí pozitivista,

vynikající ve shromažďování faktů, avšak s menší schopností z nich též vybírat to nejpodstatnější: první díl o dvou svazcích čítal dva tisíce dvě stě stránek a byl přiveden teprve do roku 1159. A to měl Laichter v úmyslu vydat pouhé díly tři, vždy asi tisícistránkový svazek.

Po smrti Novotného v roce 1932 se zdálo, že se projekt přece jen rozjede, do práce se zapojili renomovaní historici Kamil Krofta a Josef Šusta, ale do toho přišla válka a pak únor 1948, takže z úmyslu Horáčkova předchůdce Laichtera zbylo jen torzo. Nicméně torzo velmi ceněné a po antikvariátech dosud žádané.

Podobně ale dopadly i plány socialistické Akademie věd, která pro takový úkol měla ideální podmínky, jenže naplánované Československé dějiny opět zůstaly omezeny jen na dva svazky o době předbělohorské historika Josefa Janáčka. Za normalizace se snad ani na pokračování nepomýšlelo, respektive pro prořídlé řady českých historiků by šlo o úkol nad jejich síly.

Raději to napíšem sami

Dohromady pasecké Velké dějiny čítají 14 tisíc stran, každý svazek kolem osmi set stránek. Výprava byla a je velmi solidní, v imitaci kůže, s elegantní grafikou, množstvím často i barevných fotografií. Cena jednotlivých svazků přitom byla únosná: kolem osmi stovek. Čtenářský zájem byl a je slušný, průměrný počet prodaných výtisků se pohyboval kolem šesti tisíc. Nejúspěšnější byl pátý, husitský díl Petra Čorneje, kterého se prodalo víc než deset tisíc. Jde ostatně o skvěle napsané dílo, které se čte jako dobrý historický román.

První díl (do roku nástupu Přemysla Otakara na trůn – 1197) vyšel v roce 1999. Následovaly další dva přemyslovské díly autora Vratislava Vaníčka, pak již chronologie přeskakovala, v podstatě záleželo na tom, kdy a v jakém stavu bude dodán rukopis. Ne každý autor byl zcela spolehlivý a ne každý dodával slíbené včas, byli i tací, kteří nakonec nedodali nic. Horáček si samozřejmě nemohl dovolit platit autorům třeba dva tři roky volna, takže šlo ve většině případů o psaní, v němž rozhodovala vůle a odhodlání. Nakonec ale byl projekt dotažen až k předpokládanému závěru: řada končí dvěma svazky XV. dílu 1938–1945 autorů Jana Gebharta a Jana Kuklíka. Poslední vydaný díl zahrnuje ovšem léta 1792–1860.

Na celkové posouzení je místo jinde a u tolika autorů nelze navíc asi jednoduše mluvit o jednotném stylu. Ladislav Horáček a Pavel Bělina se hlásí k liberálně konzervativnímu duchu, čímž mají na mysli asi otevřený, neperzekuční a nikoho nevyklučující pohled na dějiny země, která má své hodnoty, jejichž obsah je dobré uchovávat – konzervovat – pro příští generace. I z toho důvodu hodlají s největší pravděpodobností projekt přece jen ještě dotáhnout do současnosti, respektive do roku 1992, dříve, než se ono období, které ti muži ještě zažili, začne interpretovat tak, že jej sami nepoznají.

Foto popis | Paseka sobě a národu. Ladislav Horáček před výlohou svého knihkupectví v Kaprově ulici. Na obrazovce historik Pavel Bělina

Foto autor | FOTO LN – JIŘÍ PEŇÁŠ